

УДК 94(438):355.48(=162.3)”1409/1411”

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2022-17-3>

Козак С.Я.

<https://orcid.org/0000-0003-0900-4852>

ЧЕСЬКІ ВОЇНИ НА ПОЛІ ГРЮНВАЛЬДСЬКОЇ БИТВИ: УЧАСТЬ ТА ПОШУК КОНТАКТІВ ІЗ ПОЛЬЩЕЮ ТА ЛИТВОЮ-РУССЮ

У статті досліджується проблема участі воїнів з Богемії у подіях Грюнвальдської битви як на боці польсько-литовських сил, так і на боці Тевтонського ордену. Окреслено стан дослідження теми, її місце у вивченні Грюнвальду. Наголошено на актуальності вивчення чеської військової складової у військах обох сторін з огляду на потребу подальшого розвінчання міфу про німецьку небезпеку та панславістський союз. Автором проаналізовано, у складі яких хоругв – польсько-литовських та орденських – воювали чеські найманці та названо імена відомих із джерел їхніх очільників. Проаналізовано «чеські» епізоди у творі Яна Длугоша, відзначено, що версія участі найманців з Богемії у битві відображає негативне ставлення польського хроніста до Чехії. Піднято питання участі у подіях війни з Орденем майбутнього провідника гуситів Яна Жижки, відстоюється думка, що він воював у лавах польсько-литовського війська. Звернено увагу на причетність до Грюнвальдської битви литовсько-руського князя Зигмунда Корибутовича, а також на його подальшу роль у чесько-руських відносинах у вирі гуситських подій. Наголошується, що Грюнвальдська битва була вирішальною подією, яка вплинула на поступовий відхід Богемії від союзу з Орденем, принаймні, для тих її сил, які згодом брали участь у гуситських подіях та налагоджували контакт із Владиславом II Ягайлом та Вітовтом. Згадується епізод листування Яна Гуса з польським королем у контексті того, як польська пропаганда витворювала міф власної миротворчої перемоги одразу після війни. Автор дійшов висновку, що події Грюнвальдської битви частково визначили для Богемії її подальшу геополітичну взаємодію у Центрально-Східній Європі та сприяли відновленню комунікації із Литвою, Польщею та Руссю. Водночас, наголошено, що Грюнвальд не став остаточним розривом відносин із Орденем, із яким у Богемії, як і в королівства Русі, впродовж минулих століть були доволі міцні зв'язки.

Ключові слова: Грюнвальдська битва, Тевтонський орден, Богемія, чеські найманці, Ян Жижка, Зигмунд Корибутович, чесько-руські відносини.

Тевтонський орден і його конфлікти з Польсько-Литовською унією залишаються донині вельми важливим та цікавим полем для історичних досліджень, сповненим міфів довкола нього. Чи не найбільш знаним є період польсько-тевтонського суперництва, так звана «велика війна» з Орденем у 1409–1411 рр., «серцем» якої була битва під Грюнвальдом (Танненбергом) 15 липня 1410 р. Цікавим аспектом, на який досі недостатньо зверталось уваги, є участь у війні чеських найманців, які воювали як на боці литовсько-польсько-руських союзників, так і на боці тевтонських лицарів. Вірогідною та цікавою залишається участь у цій битві майбутнього гуситського провідника, Яна Жижки (+1424). Поблизу с. Грюнвальд воювало також чимало руських воїнів, серед них був литовсько-руський князь Зигмунд Корибутович (+1435),

який незабаром зіграв роль у політичному житті чеських земель. Ураховуючи це, вважаємо актуальним звернутись до вирішальної в геополітичному сенсі події – Грюнвальдської битви, яка передувала цьому епізоду чесько-руських відносин.

Мета статті – проаналізувати участь воїнів-найманців із Богемії у Грюнвальдській битві на боці обох сторін, виявити підґрунтя для подальших русько-чеських стосунків, яке пов'язане із подіями «великої війни» з Орденем.

Завданнями цієї статті є:

- з'ясувати військово-політичну дотичність Богемії до Тевтонського ордену і Литви-Русі в умовах мінливих чесько-польських відносин початку XV ст.;
- описати чеську участь у битві під Грюнвальдом як на боці польсько-литовських союзників, так і на боці Ордену;
- звернути увагу на участь Зигмунда Корибутовича у війні та його подальшу причетність до русько-чеських взаємин в умовах гуситських війн.

Боротьба Польщі та Литви з Тевтонським орденем та участь воїнів з Богемії у Грюнвальдській битві найбільш повно описана у праці польського історика XV ст. Яна Длугоша «*Annales seu Cronicae incliti Regni Poloniae*» [1], яка є ключовим джерелом для дослідження цієї теми.

Тема Грюнвальдської битви дійсно охоплює чималий історіографічний доробок, щоправда, здебільшого у колах польських дослідників. Помітний внесок у наукову розробку зазначеної проблеми ще наприкінці XIX ст. зробив дослідник Антоній Прохазка, який присвятив свої праці темі Грюнвальду та різним аспектам тогочасної польсько-чеської комунікації [2; 3; 4]. Огляд головних досліджень за минулі 50 років станом на 2013 р. здійснив Славомір Южвяк [5, р. 281–302]. Участь Богемії у подіях Грюнвальду досліджували чеські історики Йозеф Пекарж [6] та Радек Фукала [7]. Щоправда, донедавна чеська участь у битві частіше розглядалась саме на боці унійних військ. Служба чеських найманців у польсько-литовських лавах трактувалась як слов'янський союз у бою проти германських завойовників, вписуючись у панславістську легенду німецької небезпеки. Ця теорія ґрунтовно підважена численними сучасними дослідниками, як от у працях істориків Генадзя Сагановіча [8], Юрія Бохана [9], Анджея Надольського [10].

Участь чехів у війську польському на зламі XIV–XV ст. досліджував Марек Плевчинський [11]. Питання польсько-чеських стосунків початку XV ст. довкола зародження гуситського руху добре розкриті у дослідженнях Ярослава Нікодема [12] та Пшемисла Бара [13]. Впродовж 2015–2021 рр. вийшло друком наразі шість томів збірника «*Nowe Studia Grunwaldzkie*» при Музеї битви під Грюнвальдом у Стембарку, на сторінках якого є чимало актуальних досліджень у руслі польсько-чеських стосунків початку XV ст.

Тема запрошення на чеський трон литовсько-руського князя Зигмунта Корибутовича поки що найбільш повно описана у працях згаданого А. Прохазки, а також Єржи Григеля [14; 15].

Однак аналіз основних джерел дослідження і публікацій, у яких започатковано розв'язання зазначеної проблеми, свідчить, що вона потребує подальшого ретельного вивчення, виокремлення та осмислення інформації щодо участі чеських воїнів під Грюнвальдом в лавах обох сторін конфлікту, а також детальнішого з'ясування їхньої дотичності до Литви-Русі. Ця стаття покликана привернути увагу до цих питань.

Зв'язок Богемії із Тевтонським орденом впродовж XIII–XIV ст. був однією із тих традицій, яка чималим чином визначила політику Чеської корони. Представники династій чеських Пшемислідів та Люксембургів, воюючи проти язичницької Литви у XIII–XIV ст., завжди виступали у лавах німецького хрестоносного лицарства. Натомість присутність Польщі у руслі хрестового руху була практично непомітною, здебільшого через її розташування дещо обабіч територій, якими проходили традиційні шляхи хрестових походів. Окрім того, у XIV – і навіть на початку XV ст. найбільшу загрозу для Польщі становили не литовці-язичники, а якраз авангард хрестового руху – Тевтонський орден [16, s. 91]. Що ж до стосунків Богемії із Польщею, то вони переважно будувались на підвалинах конфронтації та боротьби за трон. Оскільки польські правителі були у перманентному конфлікті із Орденем, це ніяк не зближувало Богемію та Польщу.

Це, відтак, наклало відбиток на участь чеських лицарів у Грюнвальдській битві. І коли після Кревської унії (1385 р.) Польща об'єдналась із Литвою у боротьбі із Орденем і посилила свій потенціал, це не похитнуло позицію чеського короля щодо свого союзника. Тож Богемія залишалась опорою Ордену у всіх його політичних починаннях аж до Грюнвальду. Ця обставина не сприяла зближенню та діалогу із польським королем Владиславом II Ягайлом (1386–1434), великим князем литовським Вітовтом (1392–1430), а відтак і з руськими князями. Як трапилось, що невдовзі чеських воїнів було під Грюнвальдом вдосталь з обох боків, і що саме литовсько-руський князь як намісник Вітовта буде покликаний на чеський трон у 1420-х рр.?

Пояснити цю трансформацію можна двома способами. По-перше, на це вплинула позиція чеського короля Вацлава IV, який на відміну від своїх попередників на чеському троні, не був вже настільки сильно орієнтований на союз з Орденем. Чеського короля не влаштовувала позиція Ордену в Імперії, яка набирала сили. До того ж, до відомих протекторів Ордену належала більшість противників Вацлава, як от воєвода опавський чи празький архієпископ Ян з Янштейну [17, s. 97; 18; s. 24]. По-друге, зміну геополітичної орієнтації можна пояснити сплеском релігійно-національного та політичного руху, пов'язаного із Яном Гусом (бл. 1369–1415) у перших десятиліттях XV ст., в умовах якого гуситські сили шукали підтримки (опори) у Литви-Русі [19, с. 279].

Напередодні «великої війни» Орден заручився підтримкою не лише угорського короля і титулярного короля Галичини та Володимирії Сигізмунда

Люксембурга (1387–1437), але й Вацлава IV (брата Сигізмунда) і литовського князя Свидригайла (брата Ягайла). Попри все, Польща прийняла виклик і розпочалась велика війна Польщі і Литви з Тевтонським орденом [20, с. 95].

У 1409 р. виник конфлікт між Орденем та Польщею-Литвою, який стосувався Жмудської та Добжинської земель. Вона тоді належала Ордену, проте він отримав її від князя Вітовта під час його суперечки з Ягайлом. Назріле непорозуміння вилилось у проголошення війни. Ще на її початку, у жовтні 1409 р. Польща та Орден уклали перемир'я, впродовж якого, за домовленістю між ними, чеський король Вацлав IV мав їх розсудити [21, с. 44]. У травні 1410 р. Вацлав IV видав вердикт: Вітовт мав повернути ордену нещодавно відібрану в ордену землю, і лише після цього орден мав повернути Добжинську землю [1, р. 50–53]. Важливо відзначити, що такою констатацією чеський король чітко висловив свою позицію у неминучій війні, визнаючи територіальні здобутки за Орденем. Такі умови абсолютно не влаштували обидві сторони, тож війна стала неминучою. Її апогеєм стала битва під с. Грюнвальд (на висотах між Грюнвальдом і Таненбергом), яка відбулась 15 липня 1410 р.

Польсько-литовська армія під командуванням Ягайла та Вітовта налічувала бл. 45 тис., серед яких було поляків бл. 19 тис., білорусів – 11 тис., українців – 10 тис., литовців – 3 тис [22, с. 762]. За підрахунками Їржі Юрока, із земель Чеської корони унії вдалось завербувати приблизно 3-4 тисячі чехів, моравів і сілезців [23, с. 180–182]. Очоловав усіх чеських найманців моравський шляхтич Ян Сокол з Ламберка, який напередодні битви сформував та очолив 4-ту хоругву імені святого Георгія (Їржі) кількістю близько 1500 найманців. Ця хоругва мала на своєму знамені білий хрест на червоному полі, її провідниками, окрім Яна Сокола, за інформацією Длугоша, були чехи Збиславек та Ян Сарновський [1, р. 89]. Ймовірно, саме у її складі воював і Ян Жижка. Ще була 49-а хоругва, очолована моравом Яном Гельмом. Вона мала на знамені довгу білу стрілу на червоному полі, роздвоєну на кінці. У цій хоругві були виключно морави, яких відправив на службу польському королю моравський барон Ян Єнчиковець [1, р. 92]. Крім того, чех Зигмунд Пиква був одним із тих, хто очоловав 2-гу хоругву (Гончу) Онджея з Брохочич, у складі якої теж була певна кількість чехів. Також у 50-ій хоругві краківського лицаря та львівського старости Гневоша з Далевіц служили виключно чеські, моравські та сілезькі найманці. На її знамені була біла стріла на червоному полі, розведена посередині, з косим хрестом над розгалуженням [1, р. 92].

До того ж, декілька осіб із Богемії були у складі особистої охорони польського короля, серед них чеський барон герба Товачов Ян Золотава та згадуваний Ян Сокол [1, р. 104]. Варто відзначити, що серед найближчих охоронців короля був також литовсько-руський князь Зигмунд Корибутович, про його зв'язок із Чехією йтиметься далі.

Найманці з Богемії брали помітну участь і на боці Тевтонського ордену. Його військо було менш чисельне (27 тис.), але мало в своїх бойових порядках артилерію. Тевтонці у війську становили меншість, десь 11 тис., включаючи 4 тис. лицарів та 3 тис. зброєносців. Близько половини військ Ордену склали слов'янські хоругви [22, с. 810], вони входили до 29-ї та 50-ї хоругв. Найманці з Богемії були переважно вихідцями із північної Чехії і Моравії, Сілезії, Лужиці. У війську ордену зі своїми дружинами були богемські шляхтичі Ян Главач з Ренова, Ченек з Клінштейну, Ян Худоба з Варштенберка, Ян Мнестецкий з Опочна [24, с. 18]. Участь на боці тевтонців брали Ян Заїц з Хацмурка, Рацек Бубен з Градку, майбутній карлштейнський каштелян Здеслав Тлукса з Бурженіц, Лібак з Радовесіц, Богуслав і Бенеш Доуповцове з Доупова, Вацлав з Доніна [25, с. 680].

Крім того, на початку битви хоругва святого Георгія, у якій служили чеські та моравські воїни, під проводом Яна Сарновського невдало намагались перейти на бік тевтонців [22, с. 762], про що красномовно описує Длугош [1, р. 107–108]. Незрозуміло, чи був підкуплений командир хоругви ординськими грішми, і наскільки хроніст правдиво передає цей вчинок. Можливо, ця розповідь про сумніви та нібито страхи чехів дійсно базувалась на цілком реальних ваганнях, адже відступництво Богемії від столітньої традиції союзу з орденом справді в останню мить могла похитнути їхню впевненість у правильності рішення. За наполяганням польського канцлера Мікулаша, хоругва повернулася в бій, а Ян Сарновський до кінця життя залишився у великій ганьбі.

Длугошова версія участі чехів у битві відображає негативне ставлення до Чехії. Це зумовлено кількома причинами. По-перше, Длугош відстоював позицію поборника католицизму, тож вельми неприхильно ставився до «еретиків», а в Чехії у той час активно поширювалось реформаційне учення Яна Гуса. Іншу причину можна вбачати у бажанні (завданні) підкреслити вищість поляків над чехами. Водночас хроніст підкреслює спорідненість обох народів – поляків та чехів. Таку позицію Длугоша зумовила його багаторічна праця у канцелярії свого духовного наставника, фактично творця польської зовнішньої політики другої чверті XV ст. і відвертого противника гуситського руху, краківського єпископа та кардинала Збігнева Олесницького [26, с. 184–185]. Звідси й головний посил епізодів у праці Длугоша, які стосуються чехів: заклик до навернення відступників-еретиків, повернення під крило католицької церкви під егідою Кракова [27, с. 99].

Грюнвальдська битва, яка тривала 10 годин, завершилась перемогою польсько-литовських союзників. Вдаватись у подробиці її перебігу, які не стосуються чеських епізодів, у цій статті не будемо. Проте ще одна згадка про чехів, яка зображає їх у неоднозначному ключі, стосується опису облоги Мальборзького (Марієнбурзького) замку поляками. Длугош описує таємні перемовини чеських найманців з тевтонського боку, які охороняли Мальборк

(Марієнбург), із Ягайлом, за посередництвом чеха Яна Сокола, щодо здачі союзникам замку вночі, коли вони нестимуть службу. Як нагороду вони мали отримати сорок тисяч флоринів і повну безкарність. Проте невдовзі на таємній нараді короля визнали несправедливим захоплювати замок підкупом, коли є зброя [1, р. 142]. Таке трактування подій, ймовірно, мало за мету підкреслити негативні риси чехів на противагу полякам, і не обов'язково могло збігатись із дійсністю.

Невдовзі після неуспішної облоги Мальборка польське військо все ще завоювало деякі укріплені поселення, повертаючись додому. Так був відвойований замок у Радзині та довірений Яну Соколу, з яким залишилось чимало поляків та чехів, як от Ян Жижка [1, р. 148]. Це єдина згадка про Жижку у контексті війни з Орденем, до того ж, вона не стосується самої битви під Грюнвальдом. Проте доволі вірогідно, що Жижка брав участь і в головній битві, до того ж, на боці польсько-литовсько-руських союзників, і цей досвід чимало вплинув на його подальші успіхи як полководця.

У Грюнвальдській битві Орден зазнав відчутних втрат (близько 80% братів-тевтонців загинуло) і йому не вдалось вже опісля відновитись. Хоч Орден проіснував ще наступні сто років, проте вже не становив серйозної загрози. Вітовт здобув шляхом Торунського миру 1 лютого 1411 р. Жемайтію, і в наступне десятиліття став найвпливовішим правителем регіону. Орієнтація Богемії на Тевтонський орден втрачала свою актуальність, і це згодом ще більше похитнули події гуситських війн. Щоправда, цього не можна було сказати зразу після Грюнвальду, про що свідчить план військового походу проти Польщі, висунутий Вацлавом IV і призначений на 29 вересня 1410 р. [28, s. 38].

Невдовзі після битви польська дипломатія розгорнула інтенсивний пропагандистський наступ, розсилаючи листи із поясненням обставин війни з Тевтонським орденем і поясненням аргументів польської сторони, що не менше, аніж війна, надламало могутність Ордену надалі. Тож вже 11 листопада канцелярія Владислава Ягайла надіслала листи, у яких польська участь у подіях Грюнвальду подана як справедлива війна з миротворчою метою [29, s. 138–141]. Листи такого змісту були адресовані й Чехії. Одним із тих, на кого вельми сильно вплинув лист Ягайла, був і Ян Гус, який не забарився написати королю у відповідь. Гус висловив радість від перемоги польського правителя, підкреслюючи своє смирення перед ним і радість, що король зумів забезпечити мир [30, s. 12–13; 17, s. 28]. У березні 1411 р. у Вифлеємській каплиці Гус також виступив з промовою про радісну перемогу Польщі, у якій критикував тевтонський спосіб життя за язичництво та гріхи. [30, s. 13]. Оскільки Ян Гус мав вагомий вплив на тогочасне чеське середовище, можемо припускати відчутне зростання пропольської орієнтації унаслідок подій довкола Грюнвальду, що стане ще більш помітним явищем у наступні десятиліття.

У контексті Грюнвальдської битви та її подальшого відголосу варто звернутись до аспекту русько-чеських взаємин. Наприкінці XIV – на початку XV ст. вони не мали вже тих безпосередніх точок дотику, як це було століттям раніше за володарів Королівства Русі, однак саме після Грюнвальду спостерігаємо новий виток контактів Русі із Богемією.

Держава хрестоносців ледь не від самих початків свого існування виступала союзником династії Рюриковичів в особі правителів Галицько-Волинського князівства [31]. Як зазначає Леонтій Войтович, із грамоти 1334 р. галицько-волинського князя Юрія-Болеслава Тройденевича (1325–1340) великому магістру Ордену, яка підтверджувала усі союзні угоди про мир і дружбу між обома державами, добре видно, що ця тяглість веде свій початок ще від Романа Мстиславича (бл. 1152–1205) [32, с. 410]. Князь Данило Романович (1201–1264) активно налагоджував контакти з Римом, щоб запобігти монгольській загрозі, розраховуючи, безперечно, на Тевтонський орден як військового союзника у можливому хрестовому поході проти монголів [33, с. 9–24]. Тож є усі підстави говорити, що Богемія та королівство Русі мали спільне, що їх об'єднувало – стали орієнтацію на союз із Тевтонським орденом.

Оскільки землі королівства Русі після 1340 р. стали частиною Великого князівства Литовського, Руського та Жемайтійського, то це наклало відбиток на характер подальших взаємин Чехії та Русі, уписаної у новий політичний контекст [34]. Спершу литовсько-чеські відносини були радше протистоянням, що визначалось приналежністю Чехії та Литви до різних релігійних світів: Чехія впродовж XIII–XIV ст. утвердила свій авторитет як захисниця християнства та орієнтувалась на союз із Римом та Тевтонським орденом [35]. Литва ж залишалась до 1386 р. язичницькою, до того ж, навіть згодом вона усе одно протистояла місіонерам-завойовникам, Тевтонському ордену та його союзникам, серед яких чільне місце належало Чехії [34, с. 74–75].

Цей етап чесько-литовських стосунків, у які були вписані й українські землі, доволі ілюстративно увінчався Грюнвальдською битвою. Вона стала своєрідним вододілом для панівних на тоді поглядів на Литву, і «вікном» у нові варіанти політичної та релігійної взаємодії і комунікації. У політичному плані ця взаємодія невдовзі вилилась у запрошення на чеський королівський трон великого князя литовського Вітовта, але через його відмову це трансформувалось у прибуття до Чехії у 1422 р. його представника та намісника литовсько-руського князя Зигмунда Корибутовича із династії Гедиміновичів [36, с. 648–650].

Зигмунд був учасником битви під Грюнвальдом, і, як вже згадувалось, очолював 51-у польську хоругву, яка йшла під литовським гербом «Погоня» [32, с. 650]. Також він був у складі особистої охорони польського короля, поряд із чехом Яном Соколом. На жаль, нічого більше про його участь у подіях війни ми не знаємо. Загалом, українська участь під Грюнвальдом була більш ніж відчутна: із 50 польських хоругв 7 були з українських земель (Галицька,

Холмська, Львівська, Перемишльська, Жидачівська, Тереховлянська, Подільська), з 40 хоругв литовського війська 36 були білоруськими та українськими [22, с. 810]. За приблизними підрахунками українців було у війську близько 10 тис [37, с. 89].

Боротьба та військовий вишкіл проти сил Ордену, союзником якого був угорський король Сигізмунд Люксембург, брат чеського короля Вацлава IV і майбутній противник гуситського руху, не минули дарма. Вони підготували ґрунт для гуситської протидії тим же силам десятиліття потому, коли спільно з чехами-гуситами як намісник Віговта виступив Зигмунд Корибутович та його литовсько-руські воїни [15]. У чеські землі Зигмунда супроводжував з волинським загоном князь Федір Дмитрович Острозький (+після 1437). Головний гетьман гуситів Ян Жижка визнав намісника [22, с. 758].

Отже, Грюнвальдська битва – переломне військове зіткнення, яке визначило подальший хід історичних подій у Центрально-Східній Європі. Слов'янські військові контингенти були яскраво представлені з обох боків, що уже чималим чином нівелює тезу про «антинімецький» характер перемоги союзників. Під Грюнвальдом чеські сили були як на боці польсько-литовських союзників, так і на боці Ордену. Тож робити висновки про цілковиту геополітичну переорієнтацію чехів на бік Польщі-Литви не доводиться.

Хоч у наступному десятиріччі справді стане виразним це зближення, яке, врешті, вилиється у запрошення на чеський трон литовсько-руського князя Зигмунда Корибутовича, однак Грюнвальд швидше був першою тріщиною, але ще не остаточним розривом відносин із Орденом. Радше, йшлося про розділення настроїв та політичних орієнтирів всередині Богемії на два напрямки. Наростання гуситського руху надалі штовхало тих чехів, які були прибічниками Яна Гуса, шукати контактів із силами, які би дали змогу протистояти прокатолицьким противникам в особі Сигізмунда Люксембурга, і привернули їх на бік нещодавнього союзника у війні – Литви-Русі. Кореспонденція між Владиславом Ягайлом та Яном Гусом чудово ілюструє цю зміну у настроях в Чехії. Тож Грюнвальд усе ж став важливою геополітичною віхою, а також «репетицією» військового протистояння найкращому лицарському війську в особі Ордену та його союзників, яке, до того ж, у Богемії невдовзі відтворилось у формі протистояння гуситів та прокатолицьких сил.

Список використаних джерел та літератури

1. Joannis Dlugossii. *Annales seu cronicae incliti regni poloniae. Liber decimus et liber undecimus 1406–1412*. Red. M. Skowronek. Varsaviae: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1997. 352 p.
2. Prochaska A. *Polska a Czechy w czasach husyckich aż do odwołania Korybuta z Czech. Studium z historii polsko-czeskiej. Rozprawy i sprawozdania z posiedzenia wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejętności*. Kraków. 1877, T. VII, S. 147–283; 1878, T. VIII, S. 11–193.
3. Prochaska A. *Przed Grunwaldem. Szkice historyczne z XV wieku*. Kraków-Warszawa: Nakł. Gebethnera I Wolffa, 1884. S. 43–147.

4. Prochaska A. Rok 1410. Przyczyny wojny. Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu. R. 17. Toruń: TN, 1910. 55 s.
5. Józwiak S. Review of Research on the Battle of Grunwald (15th July 1410) in Historical Studies over the Past Half-Century. *Quaestiones medii aevi novae*. Vol. 18. 2013. P. 281–302.
6. Pecka J. *Žižka a jeho doba*. I–IV. Praha: Odeon, 1992. 973 s.
7. Fukala R. Velká válka s křižáky 1409–1411: Světla a stíny grunvaldského vítězství. Praha: Nakladatelství EPOCHA, 2011. 248 s.
8. Сагановіч Г. Грунвальд у беларускай гісторыі: Спроба разбору палітычнага міфа. Мінськ: Медысонт, 2015. 317 с.
9. Бохан Ю. Ваяры Грунвальдскай бітвы. Мінск: Беларусь, 2010. 222 с.
10. Nadolski A. Grunwald 1410. Warszawa: Bellona, 2013. 144 s.
11. Plewczyński M. Czesi w wojsku polskim na przełomie XV i XVI wieku. *Polacy w Czechach – Czesi w Polsce. X–XVIII wiek*. Red. H. Gmiterek, W. Iwańczak. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie–Skłodowskiej, 2004. S. 50–76.
12. Nikodem J. Polska i Litwa wobec husyckich Czech w latach 1420–1433: studium o polityce dynastycznej Władysława Jagiełły i Witolda Kiejstutowicza. Poznań: Instytut Historii UAM, 2004. 442 s.
13. Bar P. Husyci i husytyzm w politycznej korespondencji Władysława Jagiełły i Witolda. *Jagiellonowie i ich świat. Polityka kościelna i praktyki religijne Jagiellonów*, Kraków: Wyd. Towarzystwa Naukowego Societas Vistulana, 2020, S. 339–374.
14. Grygiel J. Życie i działalność Zygmunta Korybutowicza: studium z dziejów stosunków polsko-czeskich w pierwszej połowie XV wieku. Wrocław: Ossolineum, 1988.
15. Grygiel J. Zygmunt Korybutowich. Litewski książe w husyckich Czechach (ok. 1395 – wrzesień 1435). Kraków: Avalon, 2016. 150 s.
16. Grygiel J. Rycerstwo polskie wobec idei krucjat antyhusyckich. *Polaków i Czechów wizerunek wzajemny (X–XVII w.)*. Red. W. Iwańczak, R. Gładkiewicz. Wrocław-Warszawa, 2004. S. 91–103.
17. Goll J. Čechy a Prusy ve středověku. Praha: Bursík & Kohout, 1897. 313 s.
18. Kocourek J. Obraz Pruska v českých středověkých pramenech. Bakalářské práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. 2011. 69 s.
19. Флоровский А. Чехи и восточно-славянское население Польши и Литовского великого княжества в XV–XVII вв. // *Чехи и восточные славяне. Очерки по истории чешско-русских отношений (X–XVIII вв.)*. В 2-х томах. Т. 1. Прага: Slovánský ustav, 1935. С. 265–415.
20. Зашкільняк Л. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2002. 752 с.
21. Szweda A. Przed Grunwaldem. Dyplomacja stron konfliktu wiosną 1410 r. *Nowe Studia Grunwaldzkie*. T. V–VI. Stębark, 2019–2020. S. 43–65.
22. Войтович Л., Овсінський Ю. Історія війн і військового мистецтва. У 3-х томах. Т. 1. Харків: Фоліо, 2017. 898 с.
23. Jurok J. Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce. České Budějovice: Veduta, 2006. 298 s.
24. Šandera M. Zikmundovi věrní na českém severovýchodě. České Budějovice Veduta, 2005. 224 s.
25. Čornej P. Velké dějiny země Koruny české. Sv. V. Praha: Paseka, 2000. 790 s.
26. Petrásek J. České dějiny ve světle strategie vyprávění Annales Jana Długosze. *Mediaevalia Historica Bohemica*. 20 (1). 2017. S. 181–206.
27. Iwańczak W. Sąsiedztwo polsko-czeskie w końcu średniowiecza. Wybrane zagadnienia. *Przegląd Zachodniopomorski*. Vol. 1. 2006. S. 95–109.
28. Bracha K. Korespondencja z Władysławem II Jagiełłą i Kazania Betlejemskie Jana Husa w sprawie Grunwaldu. *Nowe Studia Grunwaldzkie*. T.1. Stębark, 2015, S. 37–50.
29. Ekdahl S. Grunwald 1410. Studia nad tradycją i źródłami. Tł. M. Dorna, Kraków: Wydawnictwo Avalon T. Janowski, 2010, 349 s.

30. Kras P. Polityczne i ideowe aspekty przymierza polsko-husyckiego z lat 1432–1433. *Nowe Studia Grunwaldzkie*. T. 1. Stębark, 2015, S. 7–24.
31. Войтович Л. Галицько-Волинські зв'язки з німецькими землями: попередні зауваження. *Княжа доба: історія і культура* Львів, 2012. Вип. 6. С. 71–88.
32. Войтович Л. Галич у політичному житті Європи XI–XIV століть. Львів: Левада, 2014. 478 с.
33. Козак С. Як обернути програний похід на перемогу? Чеська політика Данила Романовича крізь призму ординської загрози та взаємозв'язків з Римом. *Записки Львівського медієвістичного клубу*. 2019. Вип. 4. С. 11–24.
34. Козак С. Русь в контексті чесько-польських відносин періоду Люксембургів (XIV ст.). *Записки Львівського медієвістичного клубу*. 2021. Вип. 5. С. 66–82.
35. Žemlička J. *Století posledních Přemyslovců*. Praha: Melantrich, 1998. 412 s.
36. Войтович Л. Сигізмунд Корибутович. *Княжа доба: портрети еліти*. Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2006, С. 648–650.
37. Токар Н. Руська (українська) складова у війську Великого князівства Литовського. *International scientific and practical conference «Political Science, Philosophy, History and Sociology: Development Areas and Trends in Ukraine and EU»*. Włocławek, October 30–31, 2020. Włocławek: Baltija Publishing, 2020, 88–91.

References

1. Joannis Dlugossii. (1997). *Annales seu cronicae incliti regni poloniae. Liber decimus et liber undecimus 1406–1412* [Annales or chronicles of the glory of the kingdom of Poland, 1406–1412]. Ed. Skowronek M. Varsaviae: Wydawnictwo Naukowe PWN. [In Latin].
2. Prochaska, A. (1877–1878). *Polska a Czechy w czasach husyckich aż do odwołania Korybuta z Czech. Studium z historii polsko-czeskiej* [Poland and the Czech Republic in the Hussite times until Korybut's dismissal from the Czech Republic. A Study of Polish-Czech History]. In: *Rozprawy i sprawozdania z posiedzenia wydziału historyczno-filozoficznego Akademii Umiejetności* [Dissertations and reports from the meetings of the historical and philosophical department of the Academy of Arts and Sciences]. Kraków, 1877, t. VII, pp. 147–283; 1878, t. VIII, pp. 11–193. [In Polish].
3. Prochaska, A. (1884). *Przed Grunwaldem* [Before Grunwald]. In: *Szkice historyczne z XV wieku* [Historical sketches from the XV century]. Kraków-Warszawa: Nakl. Gebethnera I Wolffa, pp. 43–147. [In Polish].
4. Prochaska, A. (1910). *Rok 1410. Przyczyny wojny* [The year 1410. The causes of the war]. *Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu* [Annals of the Scientific Society in Toruń]. Vol. 17. Toruń: TN. [In Polish].
5. Józwiak, S. (2013). Review of Research on the Battle of Grunwald (15th July 1410) in Historical Studies over the Past Half-Century, *Quaestiones mediae aevi novae*, Vol. 18, pp. 281–302. [In English].
6. Pekař, J. (1992). *Žižka a jeho doba* [Žižka and his time]. I–IV. Praha: Odeon. [In Czech].
7. Fukala, R. (2011). *Velká válka s křižáky 1409–1411: Světla a stíny grunvaldského vítězství* [The Great War with the Crusaders 1409–1411: Lights and Shadows of the Grunwald Victory]. Praha: Nakladatelství Epocha. [In Czech].
8. Saganovich, G. (2015). *Grunval'd u belaruskaj gistoryi: Sproba razboru palitychnaga mifa* [Grunwald in Belarusian history: an attempt to dismantle the political myth]. Mins'k: Medysont. [In Belarus].
9. Bohan, Yu. (2010). *Vayary Grunval'dskaj bitvy* [Warriors of the Battle of Grunwald]. Minsk: Belarus'. [In Belarus].
10. Nadolski, A. (2013). *Grunwald 1410* [Grunwald 1410]. Warszawa: Bellona. [In Polish].
11. Plewczyński, M. (2004). *Czesi w wojsku polskim na przełomie XV i XVI wieku* [Czech in the Polish army at the turn of the XV – XVI centuries]. In: *Polacy w Czechach – Czesi w Polsce. X–*

- XVIII wiek [Poles in the Czech Republic – Czechs in Poland. X – XVIII centuries]. Ed. Gmiterek H., Iwańczak W. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie –Sklodowskiej, pp. 50–76. [In Polish].
12. Nikodem, J. (2004). *Polska i Litwa wobec husyckich Czech w latach 1420–1433: studium o polityce dynastycznej Władysława Jagiełły i Witolda Kiejstutowicza* [Poland and Lithuania towards the Hussite Bohemia in 1420–1433: a study on the dynastic politics of Władysław Jagiełło and Witold Kiejstutowicz]. Poznań: Instytut Historii UAM. [In Polish].
 13. Bar, P. (2020). Husyci i husytyzm w politycznej korespondencji Władysława Jagiełły i Witolda [Hussites and Hussitism in the political correspondence of Władysław II Jagiełło and Witold]. *Jagiellonowie i ich świat. Polityka kościelna i praktyki religijne Jagiellonów* [The Jagiellonians and their world. Church policy and religious practices of the Jagiellonians]. Kraków: Wyd. Towarzystwa Naukowego Societas Vistulana, pp. 339–374. [In Polish].
 14. Grygiel, J. (1988). *Życie i działalność Zygmunta Korybutowicza: studium z dziejów stosunków polsko-czeskich w pierwszej połowie XV wieku* [The life and activity of Zygmunt Korybutowicz: a study of the history of Polish-Czech relations in the first half of the XV century]. Wrocław: Ossolineum. [In Polish].
 15. Grygiel, J. (2016). *Zygmunt Korybutowich. Litewski książe w husyckich Czechach (ok. 1395 – wrzesień 1435)* [Zygmunt Korybutowicz. Lithuanian prince in the Hussite (1395 – September 1435)]. Kraków: Avalon. [In Polish].
 16. Grygiel, J. (2004). *Rycerstwo polskie wobec idei krucjat antyhusyckich* [Polish knighthood in the face of the idea of anti-Hussite crusades]. In: *Polaków i Czechów wizerunek wzajemny (X–XVII w.)* [Polish knights in the face of Hussitism and the ideas of anti-Husite crusades]. Ed. W. Iwańczak, R. Gładkiewicz. Wrocław-Warszawa, pp. 91–103. [In Polish].
 17. Goll, J. (1897). *Čechy a Prusy ve středověku* [Bohemia and Prussia in the Middle Ages]. Praha: Bursík & Kohout. [In Czech].
 18. Kocourek, J. (2011). *Obraz Pruska v českých středověkých pramenech* [The image of Prussia in Czech medieval sources]. Bakalářské práce, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. [In Czech].
 19. Florovskij, A. (1935). Chekhi i vostochno-slavyanskoe naselenie Pol'shi i Litovskogo velikogo knyazhestva v XV–XVII vv. [Czechs and the East Slavic population of Poland and the Grand Duchy of Lithuania in the XV–XVII centuries]. In: *Chekhi i vostochnye slavyane. Očerki po istorii cheshsko-russkikh otnoshenij (XI–XVIII vv.). V 2-kh tomakh.* [Czechs and Eastern Slavs. Essays on the history of Czech-Rus' relations (X–XVIII centuries). In 2 volumes.]. Vol. 1. Praga: Slovansky ustav, pp. 265–415. [In Russian].
 20. Zashkil'nyak, L. (2002). *Istoriia Pol'schi: Vid najdavnishykh chasiv do nashykh dniv* [History of Poland: from ancient times to the present]. Lviv: Ivan Franko National University of Lviv. [In Ukrainian].
 21. Szweda, A. (2019–2020). *Przed Grunwaldem. Dyplomacja stron konfliktu wiosną 1410 r.* [Before Grunwald. Diplomacy of the parties to the conflict in the spring of 1410]. *Nowe Studia Grunwaldzkie* [New Studia of Grunwald], Vol. V–VI. Stębark, pp. 43–65. [In Polish].
 22. Vojtovych, L., Ovsins'kyj, Yu. (2017). *Istoriia vijn i vijs'kovoho mystetstva. U 3-x tomakh* [History of wars and martial arts. In 3 volumes]. Vol. 1. Kharkiv: Folio. [In Ukrainian].
 23. Jurok, J. (2006). *Příčiny, struktury a osobnosti husitské revoluce* [Causes, structures and personalities of the Hussite revolution]. České Budějovice: Veduta. [In Czech].
 24. Šandera, M. (2005). *Zikmundovi věrní na českém severovýchodě* [Loyal to Sigismund in the Czech Northeast]. České Budějovice Veduta. [In Czech].
 25. Čornej, P. (2000). *Velké dějiny země Koruny české* [Great history of the Czech Crown]. Sv. V. Praha: Paseka. [In Czech].

26. Petrášek, J. (2017). České dějiny ve světle strategie vyprávění Annales Jana Długosze [Czech history in light of narrative's strategy of Jan Długosz's Annales], *Mediaevalia Historica Bohemica*, 20(1), pp. 181–206. [In Czech].
27. Iwańczak, W. (2006). Sąsiedztwo polsko-czeskie w końcu średniowiecza. Wybrane zagadnienia [Polish-Czech neighborhood at the end of the Middle Ages. Selected Issues]. *Przegląd Zachodniopomorski* [West Pomeranian Review]. Vol. 1, pp. 95–109. [In Polish].
28. Bracha, K. (2015). Korespondencja z Władysławem II Jagiełłą i Kazania Betlejemskie Jana Husa w sprawie Grunwaldu [Correspondence with Władysław II Jagiełło and Jan Hus's Bethlehem Sermons on Grunwald], *Nowe Studia Grunwaldzkie* [New Studia of Grunwald], Vol. 1. Stębark, pp. 37–50. [In Polish].
29. Ekdahl, S. (2010). *Grunwald 1410. Studia nad tradycją i źródłami* [Grunwald 1410: studies of tradition and sources]. Tr. M. Dorna, Kraków: Wydawnictwo Avalon T. Janowski, 349 p. [In Polish].
30. Kras, P. (2015). Polityczne i ideowe aspekty przymierza polsko-husyckiego z lat 1432–1433 [Political and ideological aspects of the Polish-Hussite alliance of 1432–1433]. *Nowe Studia Grunwaldzkie* [New Studia of Grunwald]. Vol. 1, Stębark, pp. 7–24.
31. Vojtovych, L. (2012). Halyts'ko-Volyns'ki z'v'iazky z nimets'kymy zemliamy: poperedni zauvazhennia [Galician-Volyn relations with German lands: preliminary remarks], *Kniazha doba: istoriia i kul'tura* [Princely Era: History and Culture], L'viv. Vol. 6, pp. 71–88. [In Ukrainian].
32. Vojtovych, L. (2014). *Halych u politychnomu zhytti Yevropy XI–XIV stolit'* [Halych in the political life of Europe XI–XIV centuries]. Lviv: Levada. [In Ukrainian].
33. Kozak, S. (2019). Yak obernuty prohranyj pokhid na peremohu? Ches'ka polityka Danyla Romanovycha kriz' pryzmu ordyns'koi zahrozy ta vzaiemoz'v'iazkiv z Rymom [How to make a losing campaign a win? Czech politic of Danylo Romanovych through the prism of the Horde danger and relationship with Rome], *Zapysky L'vivs'koho mediievistychnoho klubu* [Notes of Lviv Medieval club], Vol. 4, pp. 11–24. [In Ukrainian].
34. Kozak, S. (2021). Rus' v konteksti ches'ko-pol's'kykh vidnosyn periodu Liuksemburgiv (XIV st.) [Rus' in the context of czech-polish relations of the Luxembourg period (XIV c.)], *Zapysky L'vivs'koho mediievistychnoho klubu* [Notes of Lviv Medieval club], Vol. 5, pp. 66–82. [In Ukrainian].
35. Žemlička, J. (1998). *Století posledních Přemyslovců* [The century of the last Přemyslides]. Praha: Melantrich. 412 p. [In Czech].
36. Vojtovych, L. (2006). Syhizmund Korybutovych. In: *Kniazha doba: portrety elity* [Princely era in Rus': The portraits of ruling elites]. Bila Tserkva: Vydavets' Oleksandr Pshonkiv's'kyj, pp. 648–650. [In Ukrainian].
37. Tokar, N. (2020). *Rus'ka (ukrains'ka) skladova u vijs'ku Velykoho kniazivstva Lytovy'koho* [Rus' (Ukrainian) component in the army of the Grand Duchy of Lithuania]. In: *International scientific and practical conference "Political Science, Philosophy, History and Sociology: Development Areas and Trends in Ukraine and EU"*, Wloclawek, October 30–31, 2020. Wloclawek: Baltija Publishing, pp. 88–91. [In Ukrainian].

Kozak S. Czech Warriors on the Field of the Battle of Grunwald: Participation and Search for Contacts with Poland and Lithuania-Rus'.

The article examines the problem of the participation of soldiers from Bohemia in the events of the Battle of Grunwald, both on the side of the Polish-Lithuanian forces and on the side of the Teutonic Order. The state of research of the topic, its place in the study of Grunwald is outlined. The urgency of studying the Czech military component in the armies of both sides was emphasized, given the need to further debunk the myth of the German danger and the pan-Slavic alliance. The author analyzes which Polish-Lithuanian and Order banners fought Czech mercenaries and names the names of their leaders known from sources. The "Czech" episodes in the work of Jan Dlugosz are analyzed, it is noted that the version of the participation of mercenaries from Bohemia in the battle reflects the negative attitude

of the Polish chronicler to the Czech Republic. The issue of participation in the events of the war with the Order of the future leader of the Hussites Jan Žižka was raised, the opinion is defended that he fought in the ranks of the Polish-Lithuanian army. Attention is drawn to the involvement of Lithuanian-Rus' Prince Zygmunt Korybutovich in the Battle of Grunwald, as well as to his further role in Czech-Rus' relations in the wake of Hussite events. It is noted that the Battle of Grunwald was a decisive event that influenced the gradual withdrawal of Bohemia from the alliance with the Order, at least for those of its forces who later participated in the Hussite events and established contact with Wladyslaw II Jagiello and Vytautas. An episode of Jan Hus's correspondence with the Polish king is mentioned in the context of how Polish propaganda created the myth of its own peace victory immediately after the war. The author concludes that the events of the Battle of Grunwald partly determined for Bohemia its further geopolitical cooperation in Central and Eastern Europe and contributed to the restoration of communication with Lithuania, Poland and Rus'. At the same time, it was emphasized that Grunwald did not become the final severance of relations with the Order, with which Bohemia, like the Kingdom of Rus', had had strong ties for centuries.

Keywords: *Battle of Grunwald, Teutonic Order, czech mercenaries, Jan Žižka, Zygmunt Korybutovich, Czech-Rus' relations.*